වායුමය අවස්ථාව

- ❖ ඕනෑම වායු අවස්ථාවක් විස්තර කිරීම සඳහා ඒවාට හිමි පොදු භෞතික ගුණ වැදගත් වේ. ඒවා නම්,
  - වායු ඉතා සම්පීඩ්‍ය වේ.
  - වායු සෑම දිශාවකටම සමාන අයුරින් පීඩන ඇති කරයි.
  - වායුවලට ඝන සහ ද්‍රවවලට වඩා අඩු ඝනත්වයක් ඇත.
  - වායුවල හැඩය සහ පරිමාව නිත්‍ය නොවන අතර ඒවා අඩංගු භාජනයේ හැඩය සහ පරිමාව ගනී.
  - වායු කිසිම යාන්ත්‍රික බලපෑමකින් තොරව සම්පූර්ණයෙන්ම සහ සමානව එකිනෙක සමඟ මිශ්‍ර වේ.
- ❖ වායුවක සරලතාවයට හේතුව ඒවායේ අණු අතර පවතින බල නොගෙනිය හැකි තරම් කුඩා වීම යි.
- ❖ වායුවල හැසිරීම වායු නියමයන්ට අනුකූලව සිදු වන අතර එම නියමයන් සූත්‍රගත වී ඇත්තේ වායුවල මැනිය හැකි ගුණ අතර පවතින සම්බන්ධතා නිරූපණය වන අයුරිණි.
- ❖ එම මැනිය හැකි ගුණ අතර පීඩනයට. පරිමාවට, උෂ්ණත්වයට හා ප්‍රමාණයට (මවුල හෝ ස්කන්ධය) වැදගත් තැනක් හිමිව ඇත්තේ එමගින් වායුවක ප්‍රධාන අවස්ථා විස්තර කෙරෙන නිසාය.

පරිපූර්ණ වායු සහ පරිපූර්ණ වායු සමීකරණය

- ❖ වායු අණු අතර අන්තර්අණුක බල නොමැති යැයි උපකල්පනය කළ ස්කන්ධයකින් හා පරිමාවකින් තොර ලක්ෂිය අණුවලින් යුක්ත වායු පරිපූර්ණ වායු ලෙස හැඳින්වේ.
- ❖ මේ අනුව පරිපූර්ණ වායුවක ආකර්ෂණ හෝ විකර්ෂණ බල නොපවතින අතර අඩංගු භාජනයේ පරිමාව වායුවේ පරිමාව ලෙස සලකනු ලබයි.
- ❖ පරිපූර්ණ වායුවක හැසිරීම නිරපේක්ෂ උෂ්ණත්වය (T), පීඩනය (P), පරිමාව (V) සහ ප්‍රමාණය $(n$, මවුල$)$ යන සාධක මත රඳා පවතින ආකාරය පහත ප්‍රකාශනයෙන් නිරූපණය කෙරේ.

$$PV = nRT$$

- ❖ මෙය පරිපූර්ණ වායු සමීකරණය හෝ පරිපූර්ණ වායු නියමය ලෙස දැක්වෙන අතර එහි R යනු සෑම වායුවකටම පොදු වූ නියතයකි.
- ❖ එය සර්වත්‍ර වායු නියතය නම් වන අතර 0 ^oC දී හා 1 atm දී පරිපූර්ණ වායු 1 mol සඳහා එහි අගය පහත අයුරින් ගණනය කළ හැකිය. (එම තත්ත්ව යටතේ පරිපූර්ණ වායු 1 mol පරිමාව 22.414 dm^3 වේ.)

$$R = \frac{P\,V}{n\,T} = \frac{101325\ \text{Pa} \times 22.414 \times 10^{-3}\ \text{m}^3}{1\ \text{mol} \times 273.15\ \text{K}} = 8.314\ \text{J K}^{-1}\ \text{mol}^{-1}$$

- ❖ දෙන ලද ඕනෑම උෂ්ණත්වයක දී හා පීඩනයක දී ඉහත සමීකරණයට අනුකූලව හැසිරෙන වායු පරිපූර්ණ වායු නම් වන අතර එමගින් වායුවක ඕනෑම අවස්ථාවක් විස්තර කෙරෙන හෙයින් අවස්ථා සමීකරණය ලෙස ද හඳුන්වයි.
- ❖ ගණනය කිරීම්වල දී සර්වත්‍ර වායු නියතයේ ඒකකයන්ට ගැළපෙන අයුරින් අනෙකුත් රාශීවල ඒකක යෙදිය යුතු බැවින් විවිධ ඒකකවලින් ප්‍රකාශ වන පීඩනය Pa වලට හැරවීමට පහත වගුව වැදගත් වේ.

පීඩන ඒකකය	Pa	bar	atm	torr/mmHg
1 Pa	1 N m^{-2}	10^{-5}	9.87×10^{-6}	7.5×10^{-3}
1 bar	100,000	1bar	0.987	750.06
1 atm	101,325	1.01325	1 atm	760
1 torr/mmHg	133.32	1.3332×10^{-3}	1.3158×10^{-3}	1 torr/ 1 mmHg

- ❖ සරල වෙනස් කිරීම් මගින් පරිපූර්ණ වායුවක වැදගත් රාශි කිහිපයක් සෙවීම සඳහා ඉහත සමීකරණය භාවිත කළ හැකි ආකාර පහත නිරූපණය කෙරේ.
  - පරිපූර්ණ වායුවක සාන්ද්‍රණය(C) සෙවීම සඳහා

$$PV = nRT$$

$$P = \frac{n}{V}RT$$

$$\therefore \boxed{P = CRT}$$

• පරිපූර්ණ වායුවක ස්කන්ධය (m) සෙවීම සඳහා

$$PV = nRT$$

$$n = \frac{m}{M}$$ මෙහි m යනු ස්කන්ධය වන අතර M යනු වායුවේ මවුලික ස්කන්ධයයි.

$$\boxed{PV = \frac{m}{M} RT}$$

• පරිපූර්ණ වායුවක ඝනත්වය (d) සෙවීම සඳහා

$$P = \frac{1}{M}\left(\frac{m}{V}\right)RT$$

ඝනත්වය $(d) = \frac{m}{V}$

$$\boxed{P = \frac{dRT}{M}}$$

❖ මීට අමතරව පරිපූර්ණ වායු නියමය විශේෂිත තත්ත්ව යටතේ වෙනත් වායු නියම ව්‍යුත්පන්න කිරීම සඳහා පදනම ලෙස ක්‍රියා කරනු ලබයි.

<u>බොයිල් නියමය</u> (පීඩන - පරිමා සම්බන්ධය)

❖ අයිරිෂ් ජාතික විද්‍යාඥයෙකු වූ රොබට් බොයිල් විසින් මෙම නියම ඉදිරිපත් කර ඇත.

❖ ඉන් කියවෙනුයේ නියත උෂ්ණත්වයක ඇති ස්ථිර වායු ප්‍රමාණයක (ස්කන්ධයක) පීඩනය, වායුවේ පරිමාවට ප්‍රතිලෝමව විචලනය (හෝ සමානුපාතික) වන බවය.

❖ නියමයෙන් ප්‍රකාශ වන අදහස ගණිතමය ආකාරයෙන් පහත දක්වා ඇත.

$P \propto \frac{1}{V}$ හෝ $P = \frac{k}{V}$; k නියතයක් වේ.

❖ පරිපූර්ණ වායු නියමය භාවිතයෙන් බොයිල් නියමය ව්‍යුත්පන්න කළ හැකිය.

$$PV = nRT$$

වායුවේ ප්‍රමාණය සහ පද්ධතියෙහි උෂ්ණත්වය නියතබැවින් nT ගුණිතය නියතයකි.
R ද නියත බැවින් nRT තුණිතය නියතයක් (k) වේ.

$$PV = k \text{ (නියතයක්)}$$

❖ මේ අනුව බොයිල් නියමය තවත් ආකාරයකට ප්‍රකාශ කළ හැකිය. එනම් **"නියත උෂ්ණත්වයක දී නියත වායු ප්‍රමාණයක පීඩනයේත් පරිමාවේත් ගුණිතය නියතයක් වේ."**

❖ එනම් නියත වායු ප්‍රමාණයක උෂ්ණත්වය නියතව පවත්වා ගනිමින් එහි පීඩනය සහ පරිමාව කොපමණ වෙනස් කළ ද එහි ගුණිතය එකම අගයක් වේ. එබැවින් පහත ප්‍රකාශනය ගොඩනගා ගත හැකිය.

$$P_1V_1 = P_2V_2$$

❖ බොයිල් විසින් සිදු කළ පරීක්ෂණවල ප්‍රතිඵල මත නිර්මාණය වූ ප්‍රස්ථාර ආකාර දෙකකි.

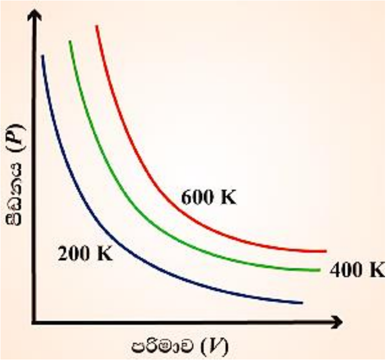

- නියත වායු ස්කන්ධයක් සඳහා P හා V අතර ප්‍රස්ථාරය වක්‍රයක හැඩයක් ගැනීමට හේතුව ඒවා අතර ප්‍රතිලෝම විචලනයක් පැවතීම යි.
- උෂ්ණත්වය වැඩි කරන විට වායුව ප්‍රසාරණය වී පරිමාව වැඩි වන නිසා වක්‍රය ඉහළට ගමන් ගනී.
- k නියතය උෂ්ණත්වය මත රඳා පවතින හෙයින් එක් එක් වක්‍රය සඳහා k අගය වෙනස් වේ.

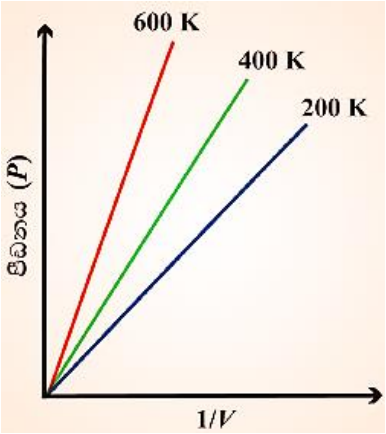

- එම වායු ස්කන්ධය සඳහා P හා $1/V$ අතර ප්‍රස්ථාරය මූල ලක්ෂය හරහා යන සරල රේඛීය හැඩයක් ගනී.
- උෂ්ණත්වය වැඩි කරන විට වායුව ප්‍රසාරණය වී පරිමාව වැඩි වන නිසා $1/V$ අගය අඩුවන හෙයින් සරල රේඛීය ප්‍රස්ථාරයේ අනුක්‍රමණය වැඩි වේ.

❖ මෙම ප්‍රස්ථාර මගින් වායුවලට ඉහළ සම්පීඩ්‍යතාවක් ඇති බව ප්‍රමාණාත්මකව පෙන්වා දෙන අතර සම්පීඩනයේ දී සිදු වනුයේ දෙන ලද වායු ස්කන්ධයක ඇති අණු සංඛ්‍යාව කුඩා පරිමාවක් තුළ පැතිරීම යි.

❖ මේ අනුව නියත උෂ්ණත්වයක දී වායුවක පීඩනය වැඩි කළ විට ඝනත්වය වැඩි වේ. එනම් වායුවක පීඩනය හා ඝනත්වය අතර පවතින අනුලෝම සම්බන්ධතාවය පහත අයුරින් පෙන්වා දිය හැකිය.

$$d = \frac{m}{v}$$

$$PV = k \text{ (නියතයක්)}$$

$$d = \left(\frac{m}{k/P}\right) = \left(\frac{m}{k}\right) P$$

$$d = k' P$$

<u>චාල්ස් නියමය</u> (උෂ්ණත්ව - පරිමා සම්බන්ධය)

❖ ජාක්ස් චාල්ස් සහ ජෝෂප් ගේලුසැක් යන විද්‍යාඥයින්ගේ හැදෑරීම් චාල්ස් නියමය ලෙස ඉදිරිපත් කර ඇත.

❖ එම හැදෑරීම්වලින් ප්‍රකාශ වනුයේ නියත පීඩනයක දී නිත්‍ය වායු ප්‍රමාණයක (ස්කන්ධයක) පරිමාව, රත් කිරීමත් සමඟ වැඩි වන බව හා සිසිල් කිරීමත් සමඟ අඩු වන බව ය.

❖ එහි දී උෂ්ණත්වයේ සිදු වන සෑම සෙල්සියස් අංශකයක වෙනසක් පාසා (වැඩි වීම හෝ අඩු වීම) පරිමාව 0 ^{o}C පැවති පරිමාවෙන් 1/273.15 සාධකයකින් වෙනස් වන බව (වැඩි වීම හෝ අඩු වීම) සොයා ගෙන ඇත.

❖ එම සොයා ගැනීමට අනුව නියමයේ අදහස ගණිතමය ආකාරයෙන් ගොඩනැගෙන අයුරු පහත දැක්වේ.

$0\,^{\circ}C$ දී සහ $t\,^{\circ}C$ හි දී වායුවේ පරිමාව පිළිවෙළින් V_0 සහ V_t යයි උපකල්පනය කරමු. එවිට,

$$V_t = V_0 + \left(\frac{t}{273.15}\right)V_0 = V_0\left(1 + \frac{t}{273.15}\right) = V_0\left(\frac{273.15 + t}{273.15}\right)$$ වේ.

මෙම තත්ත්වයේ දි, උෂ්ණත්වය සඳහා නව පරිමාණයක් අර්ථ දක්වා ඇත. එවිට එම පරිමාණයට අනුව

$t\,^{\circ}C$ සඳහා $T_t = 273.15 + t$ මඟින් ලබා දෙන අතර

$0\,^{\circ}C$ සඳහා $T_0 = 273.15$ මඟින් ලබා දෙයි.

මෙම නව උෂ්ණත්ව පරිමාණය කෙල්වින් උෂ්ණත්ව පරිමාණය (K) හෙවත් නිරපේක්ෂ උෂ්ණත්ව පරිමාණය ලෙස හැඳින්වේ. – 273.15 °C (0 K) යන්න තාපගතික ශුන්‍යය ලෙස අර්ථ දැක්වෙන අතර, එය සෛද්ධාන්තිකව ළඟා විය හැකි අවම උෂ්ණත්වය වේ.

මෙම උෂ්ණත්ව පරිමාණයට අනුව, $V_t = V_0\left(\frac{273.15 + t}{273.15}\right)$ යන සම්බන්ධතාව

$$V_t = V_0\left(\frac{T_t}{T_0}\right)$$ ලෙස ලිවිය හැකි ය.

එනම්, $$\frac{V_t}{V_0} = \frac{T_t}{T_0}$$

පොදුවේ ගත් විට නියත පීඩනයේ දි (V_1, T_1) සිට (V_2, T_2) දක්වා සිදු වන වෙනසක් සඳහා

$$\frac{V_1}{V_2} = \frac{T_1}{T_2}$$

මෙය $\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}$ ලෙස නැවත සැකසිය හැකි ය.

$$\frac{V}{T} = \text{නියතයක් හෝ } V = kT$$

- ❖ මේ අනුව **"නියත පීඩනයක් යටතේ දී නියත වායු ප්‍රමාණයක පරිමාව නිරපේක්ෂ උෂ්ණත්වයට අනුලෝමව සමානුපාතික වේ"** යන්න චාල්ස් නියමය ලෙස හඳුන්වා ඇත.
- ❖ පරිපූර්ණ වායු නියමය භාවිතයෙන් චාල්ස් නියමය ව්‍යුත්පන්න කළ හැකිය.

$$PV = nRT$$

$$V = nRT/P$$

නියත වායු ස්කන්ධයක පීඩනය නියත නම් nR/ P නියතයක් වේ.

$$\therefore\ V \propto T \text{ හෝ } V = kT$$

- ❖ චාල්ස් නියමයට අනුව සියළු වායු සඳහා දෙන ලද ඕනෑම පීඩනයක දී, උෂ්ණත්වය හා පරිමාව අතර විචලනය සරල රේඛීය වේ.

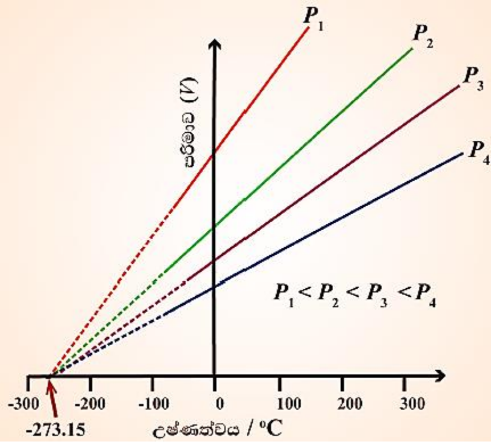

- නියත වායු ස්කන්ධයක පීඩනය වැඩි වන විට පරිමාව අඩු වන බැවින් රේඛාවල ආනතිය අඩු වේ.
- සෑම රේඛාවක්ම ශූන්‍ය පරිමාවක් දක්වා දික් කළ විට සියල්ල උෂ්ණත්වය -273.15 ºC (0 K) දී හමු වේ.
- වායුවක් ශූන්‍ය පරිමාවක් අත් කර ගන්නා එම උපකල්පිත උෂ්ණත්වය නිරපේක්ෂ ශූන්‍ය ලෙස ද හඳුන්වයි.
- පහත සමීකරණයේ $t = -273.15$ ලෙස සැලකූ විට වායුවේ පරිමාව ශූන්‍ය වන බව සනාථ වේ. $V_t = V_0\left(\frac{273.15 + t}{273.15}\right)$
- එහි අදහස නිරපේක්ෂ ශූන්‍යයට ළඟා වීමට පෙර වායුව ද්‍රව වන බවය.

ඇවගාඩ්රෝ නියමය (ප්‍රමාණ - පරිමා සම්බන්ධය)

- **"එකම උෂ්ණත්වයක් හා පීඩනයක් යටතේ ඇති සමාන වායු පරිමාවල සමාන මවුල සංඛ්‍යාවක් ඇත"** යන්න ඇවගාඩ්රෝ නියමය ලෙස හඳුන්වයි.
- මෙය ඉතාලි ජාතික විද්‍යාඥයෙකු වූ අමදෝරු ආවගාඩ්රෝ විසින් ඉදිරිපත් කළ අතර එය පහත ආකාරයෙන් ලියා දක්වනු ලබයි.

$$V \propto n \text{ හෝ } V = k\,n$$

- වායු මවුලයක් තුළ අණු ඇවගාඩ්රෝ සංඛ්‍යාවක් (N_A හෝ $L = 6.022 \times 10^{23}$) පවතින හෙයින් අණු සංඛ්‍යාව ඇසුරින් ද මෙම නියමය ඉදිරිපත් කළ හැක. එනම් **"නියත උෂ්ණත්ව සහ පීඩන යටතේ ඇති සමාන වායු පරිමා තුළ සමාන අණු සංඛ්‍යාවක් අඩංගු වේ."** ($V \propto N$)
- පරිපූර්ණ වායු සමීකරණය ඇසුරින් ඇවගාඩ්රෝ නියමය ව්‍යුත්පන්න කළ හැක.

$$PV = nRT$$

$$V = \frac{RT}{P} \times n$$

$$V = \frac{RT}{P} \times \frac{N}{N_A} = \frac{RT}{PN_A} \times N$$

N - වායුවේ ඇති අණු සංඛ්‍යාව
N_A - ඇවගාඩ්රෝ නියතය

එකම උෂ්ණත්ව එකම පීඩන සහිත P හා Q නම් සමාන වායු පරිමා සැලකූවිට,

$$V_P = \frac{RT}{PN_A} \times N_P$$

$$V_Q = \frac{RT}{PN_A} \times N_Q$$

P සහ T නියත විට දී (R සහ N_A නියතයන් වේ.)

$$V_P / V_Q = N_P / N_Q$$

$V_P = V_Q$ විට $N_P = N_Q$ වේ.

වායු නියම භාවිතයෙන් පරිපූර්ණ වායු සමීකරණය ලබා ගැනීම

බොයිල් නියමය : $V \alpha \frac{1}{P}$ ---------(1)

චාල්ස් නියමය : $V \alpha\ T$ ---------(2)

ඇවගාඩ්රෝ නියමය : $V \alpha\ n$ ----------(3)

$$V \propto \frac{nT}{P}$$

$$\frac{PV}{nT} = k$$

k = R වූ විට

$$PV = nRT$$

සංයුක්ත වායු නියමය

❖ ඕනෑම වායුවක නිත්‍ය ප්‍රමාණයක් පීඩනය, පරිමාව හා උෂ්ණත්වයට අනුබද්ධව එකම ආකාරයකට හැසිරේ.

❖ එනම් වායු ප්‍රමාණය නියත විට එහි පීඩනය, පරිමාව හා උෂ්ණත්වය P_1, V_1, T_1 වල සිට P_2, V_2, T_2 දක්වා වෙනස් කළ විට ඒවායේ අනුපාත එක සමාන වේ.

ආරම්භක අවස්ථාව සඳහා : $nR = \frac{P_1V_1}{T_1}$

අවසාන අවස්ථාව සඳහා: $nR = \frac{P_2V_2}{T_2}$

$$\frac{P_1V_1}{T_1} = \frac{P_2V_2}{T_2}$$

❖ ඉහත සම්බන්ධතාවය සංයුක්ත වායු නියමය ලෙස හඳුන්වයි.

මවුලික පරිමාව (V_m)

❖ වායුවක පරිමාව මවුල ප්‍රමාණයට අනුලෝමව සමානුපාතික වන බැවින් මවුලික පරිමාව පහත ආකාරයට ලිවිය හැකිය.

$$V_m = \frac{V}{n}$$

❖ සමාන උෂ්ණත්ව හා පීඩන තත්ත්ව යටතේ දී ඕනෑම වායු මවුල එකක් අත්කර ගන්නා පරිමාව (V_m) එකම අගයක් බව පහත ව්‍යුත්පන්නයෙන් පැහැදිලි වේ.

$$PV = nRT$$

$$\frac{V}{n} = \frac{RT}{P}$$

$$V_m = \frac{RT}{P}$$

❖ එසේම එහි සංඛ්‍යාත්මක අගය තත්ත්ව කුලක දෙකක් යටතේ ඉදිරිපත් කරනු ලබයි.

- පළමු තත්ත්ව අනුව:**(STP - Standard Temperature & Pressure)**
  සම්මත උෂ්ණත්වය 0 °C (273.15 K) දී සහ සම්මත පීඩනය 1 atm (101325 Pa) දී වායුවක මවුලික පරිමාව 22.414 dm^3mol^{-1} වේ.
- දෙවන තත්ත්ව අනුව:**(SATP - Standard Ambient Temperature & Pressure)**
  ස්ථානික උෂ්ණත්වය 25 °C (298.15 K) දී සහ සම්මත පීඩනය 1 atm (101325 Pa) දී වායුවක මවුලික පරිමාව 24.464 dm^3mol^{-1} වේ.

ඔක්සිජන්වල මවුලික පරිමාව සෙවීම   http://youtu.be/mDUBqw_zhzk

❖ තෙතමනය ඉවත් කිරීමට යන්තමින් රත්කළ $KMnO_4$ පිරිසිදු වියළි කැකෑරුම් නළයකට දමා කපු පුළුන් ඇබයක් සිර කර ස්කන්ධය (m_1) කිරා ගැනීම.

❖ කපු පුළුන් ඇබයක් යොදා ගැනීමේ අරමුණ ඌර්ධවපාතනයට ලක් වන $KMnO_4$ කැකෑරුම් නළය තුළම රඳවා ගැනීමයි.

❖ රූපයේ පරිදි ඇටවුම සකසා $KMnO_4$ තාප වියෝජනයට ලක් කරනු ලබයි.

$$2KMnO_4(s) \xrightarrow{\Delta} K_2MnO_4(s) + MnO_2(s) + O_2(g)$$

❖ එහි දී පිට වන O_2 මගින් ජලය 400 cm^3 ක් පමණ විස්ථාපනය වූ විට රත් කිරීම නවතා කැකෑරුම් නළය සිසිල් වීමට ඉඩ හරිනු ලබයි.

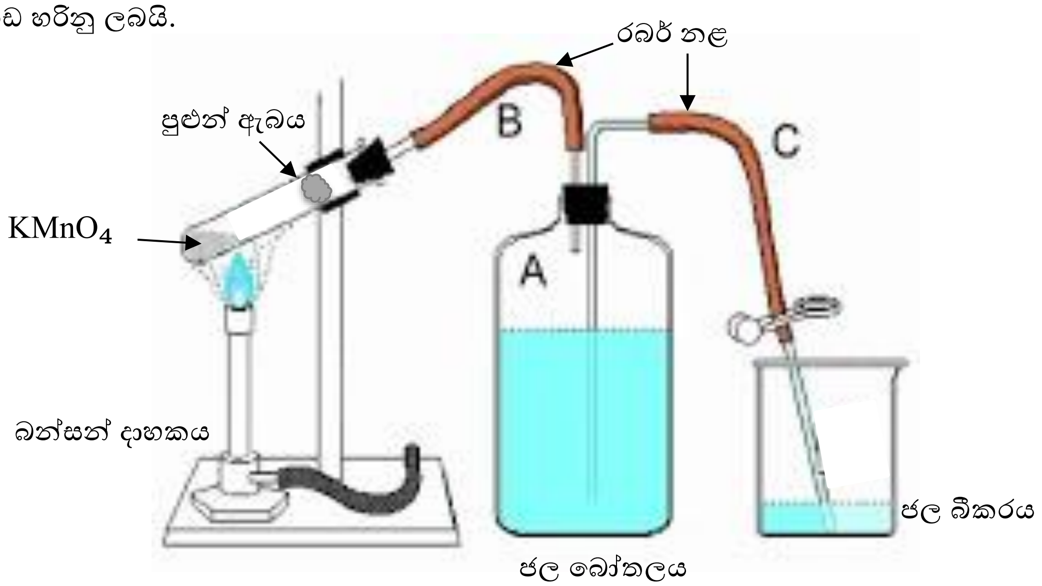

❖ බඳුන් දෙකෙහි ජල මට්ටම් සමාන කර B රබර් නළය ගලවා බීකරයට එකතු වී ඇති විස්ථාපිත ජල පරිමාව මිනුම් සරාවක් මගින් මැන ගනු ලබයි.

$$V_{H_2O} = V_{O_2}$$

❖ ජල මට්ටම් අසමාන වීමෙන් ඇති වන පීඩන වෙනස හේතුවෙන් සිදු වන ජල හුවමාරුව වැළැක්වීම එමගින් අපේක්ෂා කෙරේ.

❖ ජල බෝතලයේ A කලාපය තුළ පීඩනය O_2 (P_{O_2}) හා ජල වාෂ්ප (P_{H_2O}) මගින් ඇති කෙරෙන අතර ජල බීකරයෙහි පීඩනය වායුගෝලීය පීඩනය (P_{air}) වේ.

ජල මට්ටම් සමාන වූ විට,

$$P_{air} = P_{O_2} + P_{H_2O} \quad \text{(ඩෝල්ටන්ගේ ආංශික පීඩන නියමය)}$$

$$P_{O_2} = P_{air} - P_{H_2O}$$

❖ පරීක්ෂණ තත්ත්ව යටතේ පිට වූ O_2 පරිමාව $(V_{O_2} = V_2)$, O_2වල පීඩනය $(P_{O_2} = P_2)$ හා කාමර උෂ්ණත්වය (T_2) දන්නා නිසා ස.උ.පී.(STP = 0 ^0C හා 1 atm) දී O_2 පරිමාව (V_1) සංයුක්ත වායු නියමය ඇසුරින් ගණනය කළ හැකිය.

$$\frac{P_1 V_1}{T_1} = \frac{P_2 V_2}{T_2}$$

❖ පිට වූ O_2වල මවුල ප්‍රමාණය ගණනය කර ගැනීම සඳහා සිසිල් වූ කැකෑරුම් නළයේ ස්කන්ධය (m_2) කිරා ගැනීම.

❖ මෙහි දී සිසිල් වීම වැදගත් වන්නේ ඉහළ උෂ්ණත්ව හමුවේ ඇති වන සංවහන ධාරා මගින් වායු උත්ප්ලවකතාව සිදු වී විචලනය වන ස්කන්ධයක් පෙන්වීම වළක්වා ගැනීමටයි.

$$O_2 \text{ මවුල ගණන} = \frac{(m_1 - m_2)\, g}{32\, g\, mol^{-1}}$$

$$\text{ඔක්සිජන්හි මවුලික පරිමාව} = \frac{\text{ස.උ.පී.හි දී ඔක්සිජන් වායු පරිමාව } (dm^3)}{\text{ඔක්සිජන් වායු මවුල ගණන } (mol)}$$

❖ ගණනයෙන් ලැබෙන අගය සම්මත අගයෙන් (22.414 dm^3mol^{-1}) අපගමනය වීමට බලපාන හේතු කිහිපයකි.

- O_2 පරිපූර්ණ වායුවක් නොවීම. (තාත්වික වායුවකි)
- $KMnO_4$ සංශුද්ධ නොවීම.
- පිට වන O_2 වායුවෙන් කොටසක් ජලයේ දිය වීම.
- ජලය වාෂ්පීභවනය වීම.
- ස්කන්ධය මැනීමේ දී දෝෂ ඇති වීම.
- පද්ධතිය වායුරෝධක නොවීම.

❖ සිදු වන අපගමනය දෝෂ ප්‍රතිශතය ලෙසඉදිරිපත් කළ හැක.

$$\text{දෝෂ ප්‍රතිශතය} = \frac{\text{අපගමනය}}{\text{සම්මත අගය}} \times 100$$

<u>මැග්නීසියම්වල සා.ප.ස්. සෙවීම</u> http://youtu.be/O3KFtJMaqro

❖ Mg තනුක HCl සමඟ ප්‍රතික්‍රියාවෙන් නිදහස් වන H_2 වායු ප්‍රමාණය Mg හි සා.ප.ස්. ගණනය කිරීමට යොදා ගනු ලබයි.

$$Mg\,(s) + 2HCl\,(aq) \rightarrow MgCl_2\,(aq) + H_2\,(g)$$

❖ Mg පටි කැබැල්ලෙහි ඔක්සයිඩ පටලය ඉවත් කිරීමට වැලි කඩදාසියකින් පිරිමැද පසුව එහි ස්කන්ධය (m_1) කිරා ගනු ලබයි.

❖ වායුපරිමාමානය ගෙන එයට HCl ද්‍රාවණය යම් පරිමාවක් දමා අම්ලය සමඟ මිශ්‍ර නොවන සේ වායුපරිමාමානය ජලයෙන් පුරවා ගනු ලබයි. වායුපරිමාමානය වෙනුවට බියුරෙට්ටුව ද භාවිත කළ හැක.

❖ එයට තඹ කම්බි කැබැල්ලක දවටා ගත් Mg පටිය ඇතුළු කර රබර් ඇබයෙන් (පුළුන් ඇබයෙන්) වසා ක්ෂණිකව යටිකුරු කර ජල බීකරයක (1L) ගිල්විය යුතුය.

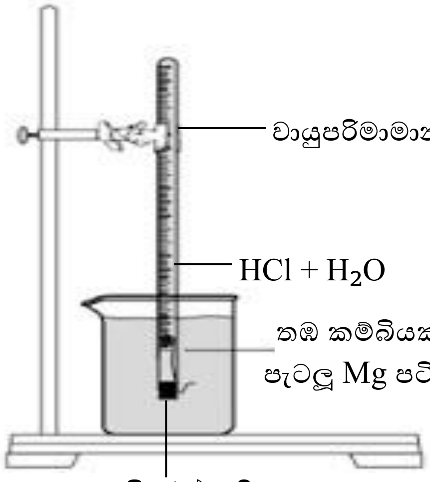

❖ ප්‍රතික්‍රියාව අවසානයේ වායුපරිමාමානය තුළ හා බීකරයේ ජල මට්ටම් සමාන කර එකතු වී ඇති වායු පරිමාව කියවා ගනු ලබයි.

❖ ජල මට්ටම් සමාන වූ විට H_2 වායුවේ පීඩනය (P_{H_2})පහත ආකාරයෙන් ගණනය කර ගත හැක.

$$P_{air} = P_{H_2} + P_{H_2O} \quad \text{(ඩෝල්ටන්ගේ ආංශික පීඩන නියමය)}$$
$$P_{H_2} = P_{air} - P_{H_2O}$$

❖ ඉහත ප්‍රතික්‍රියාව තාප දායක බැවින් H_2 වායුව හා ජලය අතර තාප සමතුලිතාවයක් ඇති වන අතර එබැවින් H_2 වායුවේ උෂ්ණත්වය ලෙස ජල බීකරයේ උෂ්ණත්වය මැන ගනු ලබයි.

❖ පරිපූර්ණ වායු සමීකරණය භාවිතයෙන් පිට වූ H_2 වායුවේ මවුල ප්‍රමාණනය ගණනය කරනු ලබයි.

$$n = \frac{PV}{RT}$$

❖ Mg හා H_2 අතර ස්ටොයිකියෝමිතික අනුපාතය 1:1 වන බැවින් එම මවුල ප්‍රමාණය Mg වල මවුල ප්‍රමාණයට සමාන වන බැවින් පහත සමීකරණයෙන් සා.ප.ස්. ගණනය කරනු ලබයි.

$$\text{Mgවල සාපේක්ෂ පරමාණුක ස්කන්ධය} = \frac{\text{Mg පටියේ ස්කන්ධය}(g)}{\text{Mg මවුල ප්‍රමාණය}(mol)}$$

<u>අභ්‍යාසය:</u>

01. වායු සිලින්ඩරයක පරිමාව 0.950 dm^3 වේ. යම් පීඩනයක් යටතේ දී මෙම සිලින්ඩරය ද්‍රව ප්‍රොපේන්වලින් (C_3H_8) පිරී ඇත. සිලින්ඩරය හිස් වූ විට වායු ගෝලීය පීඩනය හා උෂ්ණත්වය යටතේ දී එහි ප්‍රොපේන් වායුව යම් ප්‍රමාණයක් ඉතිරි වේ.
    i. අවට පරිසරයේ තත්ත්ව 25 ^oC සහ750 torr (1 torr = 133.32 Pa) නම් සිලින්ඩරය හිස්ව ඇති විට එහි ඉතිරිව ඇති ප්‍රොපේන් වායු මවුල ප්‍රමාණය කොපමණ ද? (අභ්‍යන්තර පීඩනය බාහිර පීඩනයට සමාන යැයි උපකල්පනය කරන්න.) (පිළිතුර = 0.038 mol)
    ii. එම ඉතිරි වී ඇති ප්‍රොපේන් වායු ස්කන්ධය ගණනය කරන්න. (පිළිතුර = 1.672 g)
    iii. එම ප්‍රොපේන් වායුවේ ඝනත්වය කොපමණ ද? (පිළිතුර = 1.72 gdm^{-3})
02. උෂ්ණත්වය 0 ^oC හා පීඩනය 9.8 x 10^4 Nm^{-2} වන විට Kr වායුවේ 500 cm^3 ක ස්කන්ධය 1.809 g වේ. Kr වායුවේ මවුලික ස්කන්ධය ගණනය කරන්න. (පිළිතුර = 83.84 $gmol^{-1}$)
03. උෂ්ණත්වය 27 ^oC දී පරිපූර්ණ වායුවක පීඩනය 1.02 x 10^5 Nm^{-2} වේ.එම වායුවේ සාන්ද්‍රණය කොපමණ ද? (පිළිතුර = 40.87 $molm^{-3}$)
04. පරීක්ෂණාගාර කාර්මික ශිල්පියෙකුට වායු සිලින්ඩරවල වර්ණ කේත අමතක වී ඇති නමුත් පැවති වායු He, Ne, Ar හා Kr බව මතක තිබුණි. ඉතිරිව ඇති වායු සිලින්ඩර දෙකේ ස.උ.පී. දී ඝනත්වයන් 3.74 gdm^{-3} හා 0.178 gdm^{-3}ලෙස වෙන් වෙන්ව සඳහන් වී තිබුණි. සිලින්ඩර දෙකේ ඇති වායු හඳුනා ගන්න. (පිළිතුර = 83.82 $gmol^{-1}$ වායුව Kr හා 3.99 $gmol^{-1}$ වායුව He)
05. නියත උෂ්ණත්වයක් යටතේ ඇති දන්නා වායු මවුල ප්‍රමාණයක පරිමාව දෙගුණ කළ විට පීඩනයේ සිදු වන වෙනස් වීම ගණනය කරන්න. (පිළිතුර = ආරම්භක පීඩනයෙන් අඩකි)
06. කාමර උෂ්ණත්වයේ දී බැලුනයක් හයිඩ්‍රජන් වායුව දන්නා ප්‍රමාණයකින් පුරවා ඇත. 100 kPa පීඩනයක දී එම වායු ප්‍රමාණය 2.50 dm^3 ක පරිමාවක් ගනී. එම උෂ්ණත්වයේ දී ම පීඩනය 20 kPa වීමට බැලුනයේ පරිමාව කොපමණ විය යුතුද? (පිළිතුර = 12.5 dm^3)
07. නියත පීඩනයක් යටතේ ඇති දන්නා වායු මවුල ප්‍රමාණයක පරිමාව තෙගුණ කළ විට උෂ්ණත්වයේ සිදු වන වෙනස ගණනය කරන්න. (පිළිතුර = ආරම්භක උෂ්ණත්වය මෙන් 3 ගුණයකි)
08. 23 ^oC දී බැලුනයක් H_2 වායු යම් ප්‍රමාණයකින් පිරවූ විට එහි පරිමාව 2.0 dm^3 ක් විය. එම පීඩනයේ දී ම උෂ්ණත්වය 27 ^oC දක්වා වැඩි කළ විට වායු පරිමාවේ සිදු වන වෙනස ගණනය කරන්න. (පිළිතුර = පරිමාව 2.03 dm^3වෙනස 0.03 dm^3)
09. 25 ^oC දී හා 760 mmHg පීඩනයක දී දෙන ලද වායු ප්‍රමාණයක පරිමාව 600 cm^3 වේ. 10 ^oC දී එහි පරිමාව 650 cm^3 වන විට එහි පීඩනය කොපමණ වේ ද? (පිළිතුර = 666.24 mmHg)
10. ස්කන්ධය 1.50 g වන $CaCO_3$ නිදර්ශකයක් රත් කර පීඩනය 750 mmHg දී හා 27 ^oC දී CO_2 වායුව 360 cm^3 ක් රැස්කර ගන්නා ලදී. (Ca = 40, O = 16, C = 12, 1 atm = 760 mmHg)
    i. පරීක්ෂණ තත්ත්ව යටතේ CO_2 වල මවුලික පරිමාව කොපමණ ද? (පිළිතුර = 24 dm^3mol^{-1})
    ii. ස.උ.පී. දී CO_2 වල මවුලික පරිමාව ගණනය කරන්න. (පිළිතුර = 21.55 dm^3mol^{-1})

11. ඔක්සිජන්වල මවුලික පරිමාව සෙවීමේ පරීක්ෂණයේ දත්ත යොදා ගනිමින් ඔක්සිජන්වල මවුලික පරිමාව ගණනය කර දක්වන්න.

මිනුම් අවස්ථාව	අගය
• රත් කිරීමට පෙර ද්‍රව්‍ය සහිත කැකෑරුම් නළයේ ස්කන්ධය (m_1)/g	
• රත් කිරීමෙන් පසු ද්‍රව්‍ය සහිත කැකෑරුම් නළයේ ස්කන්ධය (m_2)/g	
• විස්ථාපනය වූ ජල පරිමාව (ඔක්සිජන් පරිමාව)/cm^3	
• උෂ්ණත්වය/^0C	
• පීඩනය/mmHg	
• ජලයේ ආංශික පීඩනය/mmHg	

12. ඔබ විසින් සිදු කළ පරීක්ෂණ දත්ත භාවිතයෙන් Mgවල සාපේක්ෂ පරමාණුක ස්කන්ධය ගණනය කරන්න.

මිනුම් අවස්ථාව	අගය
• Mg පටියේ ස්කන්ධය/g	
• නිපද වූ හයිඩ්‍රජන් වායු පරිමාව/cm^3	
• උෂ්ණත්වය/^0C	
• පීඩනය/mmHg	
• ජලයේ ආංශික පීඩනය/mmHg	